

УДК:351

Шкурпат О. В.,
аспірант кафедри управління
суспільним розвитком НАДУ

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Анотація. В статті розглянуто досвід зарубіжних країн у ефективній реалізації антикорупційної політики, яку здійснюють органи державної влади, місцевого самоврядування та інституції громадянського суспільства.

Ключові слова: Антикорупційна політика, антикорупційна стратегія, антикорупційні заходи запобігання корупції, протидія корупції, попередження корупції.

Шкурпат А. В.,
аспірант кафедри управління
общественным развитием НАГУ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ АНТИКОРРУПЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ

Аннотация. В статье рассмотрено опыт иностранных стран в эффективной реализации антикоррупционной политики, которую проводят органы государственной власти, местного самоуправления и институции гражданского общества.

Ключевые слова: Антикоррупционная политика, антикоррупционная стратегия, антикоррупционные меры предотвращения коррупции, противодействие коррупции, предупреждение коррупции.

Shkuropat A. V.,
postgraduate student of department
management of social development
National Academy of Public Administration
under the Office of the President of Ukraine

INTERNATIONAL EXPERIENCE OF ANTI-CORRUPTION POLICY

Annotation. The article discusses the experience of foreign countries in the effective implementation of anti-corruption policies which pursued by the state authorities, local self-government institutions and civil society.

Keywords: Anti-corruption policy, anti-corruption strategy, anti-corruption measures to obviation corruption, combat corruption, prevention corruption.

Постановка проблеми. Корупція є глобальним мережевим явищем, притаманним не тільки українському суспільству. Відомі соціологи [12] сучасності, які спеціалізуються на дослідженні теорії інформаційного суспільства, стверджують, що злочинність, це «метамережа», а корупція і тіньова економіка вузли в цій мережі. На початку 2014 року Європейська комісія заявила, що розмах корупції у всіх 28 країнах Євросоюзу щорічно складає 120 млрд. євро[1], що підтверджує, що негативні суспільні явища притаманні всім суспільствам і країнам в 21 столітті. Але в той же час

європейські держави Великобританія, Нідерланди, Німеччина, Сінгапур продовжують демонструвати діаметрально протилежний, високий на відміну від інших держав, рівень суспільно-політичного та економічного розвитку і належать до країн-лідерів з високим антикорупційним рейтингом. Саме тому існує актуальна проблема у дослідженні і впровадженні на українські реалії позитивного досвіду використання зарубіжними країнами ефективних методів, механізмів, інструментів у попередженні, запобіганні, протидії корупції у сфері діяльності органів державної влади та громадянського суспільства.

Мета статті. Здійснити системний аналіз проведення результативних заходів у ході реалізації антикорупційної політики на законодавчому, адміністративному, інституціональному та організаційному рівні, які здійснюють органи державної влади, силові структури, інститути громадянського суспільства у таких країнах як Великобританія, Нідерланди, Німеччина, Сінгапур.

Вклад основного матеріалу. Оскільки сьогодні в світі розробляється безліч стратегій для протидії корупції та усунення причин її виникнення (залежно від національної, регіональної, територіальної чи відомчої локалізації; політичних, соціальних, економічних, законодавчих, організаційних і правових традицій державного управління), їхнє смислове наповнення має бути інтегроване до національних антикорупційних програм, адже процес їхнього розроблення має спиратися на досвід інших суб'єктів міжнародних відносин.

Аналіз даних, що характеризують процеси боротьби з корупцією за кордоном, доводить наявність ефективно функціонуючих механізмів, котрі обмежують корупційні ризики до рівня, на якому вони не становлять серйозної загрози для нормальної діяльності державного апарату. У сучасних демократичних суспільствах створено певну систему заходів боротьби з корупцією, яка ґрунтується на визнанні права громадян на чітке виконання державою своїх функцій. Для України особливе значення має практика країн, котрі, реалізувавши антикорупційні програми, досягли необхідних позитивних результатів, що дало їм змогу закласти основи продуктивного суспільно-політичного розвитку (зокрема, й у контексті національних економік) [7].

Формування правової, організаційної та інституціональної основи запобігання і протидії корупції в Україні має здійснюватись з урахуванням міжнародної практики боротьби з небезпечним мережевим явищем. Зарубіжний досвід ефективною антикорупційної політики унікальний і заслуговує пильного вивчення з ціллю запозичення на українські реалії антикорупційних стратегій, які показали високу результативність. Перш за все враховується досвід країн, які успішно реалізують антикорупційні стратегії, програми на державному та громадському рівні: Великобританія, Нідерланди, Німеччина, Сінгапур.

У Нідерландах існує трьохрівнева система протидії корупції. Перший рівень представляють відділи внутрішніх справ (внутрішні служби безпеки), які функціонують у міністерствах та у більшості державних, установ, організацій. Покарання винних відбувається, що називається, «не виносячи сміття з хати», зміщенням з посади, справлянням компенсації за порушення або звільненням.

Наступним структурним рівнем в системі боротьби з корупцією є так звана Служба Громадського Звинувачення (The Public Prosecution Service), яка має дев'ятнадцять регіональних офісів, в кожному з яких є свій громадський обвинувач, який веде справи по кримінальним розслідуванням. Національний громадський обвинувач, в свою чергу співпрацює з генеральною прокуратурою («Rijksrecherche»), яка складає третій організаційний рівень в системі боротьби з корупцією [10].

Не менш цікавим з точки зору дієвості антикорупційних заходів є положення чинного кримінального законодавства, які забезпечені широким набором правових засобів, здатних ефективно припиняти різноманітні форми та прояви корупції. Статтею 178 Кримінального Уложення Королівства Нідерланди від 1881 року була введена сувора відповідальність для осіб, які дають подарунок або тільки обіцяють вручити подарунок з тим, щоб вплинути на прийняття рішення яке розглядається суддею у справі у вигляді ув'язнення на термін до 6 років. Якщо подарунок чи обіцянка подарунка було дано з тим, щоб досягти засудження невинного по кримінальній справі, то Уложення в цьому випадку встановлювало покарання для хабародавця до 9 років позбавлення волі [2].

Стаття 363 Кримінального Кодексу Нідерландів передбачає, що публічний службовець, який приймає дар або обіцянку дару, знаючи, що це робиться, щоб схилити його до дії або утриматися від дії в ході виконання його обов'язків, що суперечать вимогам до його посади, підлягає терміну тюремного ув'язнення не більше чотирьох років або штрафу п'ятої категорії (45 тис євро).

Стаття 364 Нідерландів конкретизує, що суддя, який приймає дар або обіцянку дару, знаючи, що це робиться, щоб надати вплив на рішення у справі, за яким він повинен винести судове рішення, підлягає терміну тюремного ув'язнення не більше 9 років або штрафу п'ятої категорії (45 тис євро) [8, с. 208].

Наступний підйом в протиборстві з корупцією в країні відбувся наприкінці минулого - початку нинішнього століть і пов'язаний він багато в чому з реалізацією державою антикорупційної стратегії під загальною назвою «політика національної чесності», яка включає численні соціальні і правові норми та інститути, спрямовані на виховання і закріплення в суспільстві стійких моральних принципів, встановлення юридичних дозволів і заборон, які зарекомендували себе найбільш ефективними в

умовах правової демократичної держави. Наприклад, в Нідерландах з перших років життя батьки привчають своїх дітей говорити тільки правду, при цьому дивитися співрозмовнику в очі; у заможних голландців вважається непристойним демонструвати своє високе матеріальне становище, дохід вважається особистою справою кожного [2].

Вивчаючи національні особливості, які визначають антикорупційну політику в Голландії, відмітимо, що важливу роль у протидії корупції відіграє культура, але не як атрибут особистості, а як соціальне поняття, як форма взаємодії людей у суспільстві. Посилання на культуру цілком правомірне, оскільки основним принципом національної антикорупційної політики Нідерландів є «стимулювання чесності (promotion of integrity)», що має безпосереднє відношення до суспільної культури. Значення цього ємного ключового слова «integrity» включає в себе репутацію, чесність, почуття власної гідності, професійну честь, і професійну компетентність.

У демократичній культурі це поняття майже святе, посягання на «integrity» не менш страшний злочин, ніж посягання на життя. Втрата позитивної репутації, особистої гідності, чесного імені страшніше втрати робочого місця, грошей або майна. Гідний рівень життя, справедлива оплата праці, наявність демократичних прав і свобод це, загалом кажучи, та їжа, яка підтримує здоров'я суспільного організму, в той час як «integrity» - це найпотужніше «антитіло» у боротьбі з вірусом корупції, який проникає в цей організм.

Чесність і незаплямована репутація є безумовною суспільною цінністю і обов'язковою якістю громадянина, що перебуває на службі у суспільства, захист «integrity» грає не менш важливу роль в антикорупційній політиці, ніж її стимулювання. Людина без «integrity» - це людина без стрижня, людина-пластилін, яка не самостійна і беззахисна проти будь-якого свавілля [10].

Механізм «політики національної чесності» постійно розвивається і вдосконалюється. В даний час він включає в якості ключових елементів моніторинг можливих точок виникнення ситуацій корупційної спрямованості в державних і громадських організаціях, скорочення надлишкової бюрократії, навчання чиновників правилам поведінки державних службовців, ретельний підбір і розміщення кадрів на відповідальні посади і т.д.

У кінцевому рахунку «політика національної чесності» спрямована на формування таких умов соціально-економічного розвитку країни, які не створюють живильного ґрунту для корупції, або якщо не виключають її повністю, то, у всякому разі, мінімізують це явище, дозволяють використовувати ефективні заходи у боротьбі з нею і при цьому отримувати позитивний результат.

Корупційні справи в Нідерландах визначаються як «справи з нанесення серйозного збитку репутації державного службовця». І це не

випадково. Тим самим підкреслюється, що завдання слідства не тільки зловити і покарати корумповану особу, але й захистити репутацію того, кого суспільство незаслужено запідозрило в корупції [10].

У той же час кожен чиновник в країні має право звернутися до служби безпеки за місцем своєї роботи та ознайомитися з інформацією, що характеризує його як з позитивної, так і з негативної сторони. Для службовців, на яких поширено наклеп на національному рівні діє інститут адвокатури.

Державний чиновник, який проштрафився, викритий в отриманні хабара, розглядається, з точки зору моралі, як ворог держави і до кінця життя отримує заборону на зайняття посад в органах влади, втрачає всі соціальні пільги, які надає державна служба, наприклад, пенсійне та соціальне обслуговування.

У суспільній свідомості голландців культивується викликаючий повагу образ чиновника, як людину, яка виконує важливу задачу - проводить політику держави і обслуговує населення. Укріплює здатність державних службовців до надання якісних послуг населенню та порядок просування службовими сходами, яка основана не так на фаворитизмі і кумівстві, а на реальних заслугах здобувача звільненої вакансії. Навіть у тому випадку, якщо в країні відбувається зміна кабінету міністрів, урядових чиновників залишають на своєму місці, а не відправляють у відставку. Така стабільність дозволяє співробітнику апарату зберігати почуття лояльності до рідної держави, а не до конкретного роботодавця. У країні створена і діє система заохочень, спрямована на стимулювання позитивних дій службовців, що виконують свої посадові обов'язки чесно і ефективно[2].

Наступною цікавою рисою національної культури, яка лежить в основі демократичної системи, є невтручання у приватне життя і нерозголошення службової інформації, що завдає значних труднощів у розслідуванні корупційних злочинів для кримінальних співробітників. Так наприклад, податкові інспектори, мають доступ до фінансової інформації, і могли б відіграти неоціненну роль у допомозі антикорупційній поліції, але це є порушенням існуючого законодавства, згідно з яким податковий інспектор, у завдання якого входить збір грошей до державної казни, зобов'язується не розголошувати отриману інформацію. Громадська думка також вважається культурною перепорою діям поліції, яка затверджує, що такі, вельми ефективні з точки зору поліцейських, методи розслідування корупції, як впровадження, установка підслуховуючих пристроїв та надання імунітету особі, яка дає хабар, не повинні використовуватися в цивілізованій державі.

Можливо, ці традиції і заважають розслідуванню конкретних корупційних справ, однак у більш загальному плані вони оберігають суспільство від свавілля влади, від вседозволеності спецслужб. Адже,

врешті-решт, у всіх службах працюють люди, а люди, як відомо, слабкі і схильні до гріха, включаючи гріх корупції [10].

Важливу роль у моніторингу корупції відіграє інститут добровільних інформаторів, що повідомляють в контролюючі органи про відомі їм випадки підкупу посадових осіб. У той же час громадяни, які направляють для перевірки до органів влади повідомлення наклепівського характеру, по-перше, втрачають суспільну довіру і репутацію до себе як до джерела достовірної інформації, а по-друге, можуть бути притягнуті за наклеп і приниження гідності особистості до суворого кримінального покарання.

Від звинувачень у корупції і наступному покарання за неї в Нідерландах не рятують ні високе становище, ні депутатські привілеї, ні громадська популярність. Наприклад, в 2000 р. в результаті скандальної історії міністр внутрішніх справ Нідерландів Брам Пеппер подав у відставку, оскільки був звинувачений у розтраті грошей у період перебування його на посаді бургомистра Роттердама. І хоча це справа не дійшла до судових розглядів, він поспішив повернути муніципалітету міста 3 тис. доларів, витрачених на особисті потреби[2].

Нідерланди - демократична країна, тому будь-який громадянин може висловити свою думку з приводу діяльності уряду та системи державних органів, не побоюючись переслідувань. Якщо якомусь індивідууму було завдано збитків внаслідок неправильного чи нечесного поводження з ним, то він має право подати скаргу до суду і вимагати компенсації через завдану шкоду.

Не залишається не помітним і поліція, яка свою владу отримує від населення і відповідно до закону від 1993 р. «Про поліцію» реалізує її на основі партнерських відносин з цим суспільством. Поліція в Нідерландах є частиною громадянського суспільства і, займаючись поліцейським обслуговуванням населення, забезпечуючи його захист, є по суті, соціальним органом. Поліцейський у Нідерландах зобов'язаний проявляти високий професіоналізм у своїй діяльності і бути прикладом законслухняної поведінки. Голландці вважають, що поліцейський тільки тоді буде користуватися повною довірою у народі, коли громадськість буде впевнена в непідкупності поліції.

Антикорупційна система іншої держави – Великобританії, характеризується наявністю високих стандартів громадянської поведінки, ефективним соціальним контролем за державними службовцями, скасування парламентського імунітету для осіб які вчинили корупційні дії.

Основу антикорупційного законодавства складають Закон про хабарництво в публічних організаціях 1889 р. і закони про попередження корупції 1906 і 1916 рр.. Законом про «Продаж посад» 1809 року в редакції Закону «Про кримінальне право» 1967 року передбачена відповідальність за корупцію у вигляді продажу, купівлі, угод з метою отримання якої-небудь посади, у тому числі й роботи по найму. Винні караються

позбавленням волі на строк до двох років і позбавленням права назавжди посідати відповідну посаду. У 1995 році Комітетом Нолана сформульовано сім принципів державної роботи чиновників, які закладені у своєрідному Кодексі поведінки:

1. Некористолюбство – служіння тільки громадським інтересам, відмова від яких-небудь дій для досягнення матеріальних і фінансових вигод для себе, своєї сім'ї та друзів.

2. Непідкупність – недопущення якої-небудь фінансової або іншої залежності від зовнішніх осіб або організацій, які можуть вплинути на виконання офіційних обов'язків.

3. Об'єктивність – неупереджене вирішення всіх питань.

4. Підзвітність – відповідальність за вчинені дії перед суспільством і надання повної інформації в разі публічної перевірки.

5. Відкритість – максимальне інформування суспільства про всі рішення і дії, їх обґрунтованість (при цьому скорочення інформації допустиме при необхідності дотримання вищих громадських інтересів).

6. Чесність – обов'язкове повідомлення про свої приватні інтереси, пов'язані з громадськими обов'язками, вжиття всіх заходів для вирішення можливих конфліктів на користь громадських інтересів.

7. Лідерство – дотримання принципів лідерства й особистого прикладу у виконанні стандартів громадського життя [6, с. 40-45].

У Великобританії співробітники державної служби протягом двох років після виходу на пенсію або звільнення не мають права обіймати посаду в приватному підприємстві без дозволу свого відомства. Це правило поширюється і на тих колишніх службовців, які мають намір заснувати власну фірму для консультування приватних підприємців. Такі дозволи видаються тільки в тому випадку, якщо дії конкретного чиновника «не викликають підозри», що він у період своєї роботи в державній установі надавав певним фірмам пільги та переваги в розрахунку на відповідну подяку з їх боку в майбутньому. Загальним правилом є те, що колишнім службовцям забороняється переходити на роботу в такі приватні компанії, з якими ведуть справи їх колишнє відомство [5, с. 23-27].

Важливу роль відіграють інститути громадянського суспільства, в першу чергу багаточисленні неурядові організації, ЗМІ. Не останнім інструментом являється заохочення доносів, які позиціонуються тут як прояв активної громадянської позиції. Саме сигнали, які надходять від громадськості, експертів неурядових організацій і ЗМІ, дуже часто складають основу, в тому числі самих гучних антикорупційних справ у Великобританії [7].

Відчутні результати у протидії корупції досягнуті в Німеччині. Організаційно-правовий механізм попередження корупції в цій державі передбачає:

- визначення переліку посад схильних до корупції;

- посилення внутрівідомчого контролю у формі ревізій;
- особливий підхід при призначенні осіб на посади, виконання яких допускає можливість здійснення корупційних дій;
- навчання і підвищення кваліфікації співробітників для неприйняття ними дій, що підпадають під склад корупційних злочинів;
- посилення службового нагляду керівництвом федерального органу;
- ротація персоналу, що займає посади, найбільш схильні корупції;
- суворе дотримання приписаних процедур при виділенні і оформленні державних замовлень;
- чіткий поділ етапів, пов'язаних з плануванням, виділенням і розрахунками при оформленні державних замовлень.

Окрему увагу в приділяється системі адміністративних заборон на державній службі, серед яких законодавством визначено такі:

1. Заборона на здійснення державним службовцем підприємницької діяльності як особисто, так і через довірених осіб, в тому числі участь у діяльності правління, наглядової ради або в іншому органі товариства, товариства або підприємства будь-якої іншої правової форми.

2. Заборона на заняття посади в раніше підконтрольних організаціях протягом 5 років після залишення державної служби. У разі відставки чиновник повинен отримати дозвіл уряду на роботу в приватному секторі, якщо колишня діяльність службовця мала відношення до даного виду діяльності. В іншому випадку поведінка державних службовців може розглядатися як корупційна [10].

Позитивним і дієвим досвідом у подоланні корупції славиться і така азіатська держава як Сінгапур, яка вважається однією з найздоровіших з точки зору лікування корупційної хвороби країною, і першою серед сучасних індустріальних країн почала активну боротьбу з корупцією та зміцнення морально-етичних засад влади та професіоналізму апарату державного управління.

В Сінгапурі засвоїли, що корупція це свого роду квазіінституційне втілення неформальних норм міжособистісних відносин на рівні владних структур і приватних осіб. Це своєрідна форма самоорганізації протиправної корисливої взаємодії, яка іманентно відведена і перманентно проявляється на макро-, мезо- і мікрорівнях соціальної організації суспільства, яка володіє певною специфікою і вкрай негативним впливом на статус і повсякденну діяльність державних організацій [3].

Антикорупційна стратегія країни орієнтована на три головні завдання [3]:

- позбавлення державного апарату від хабарників;

- спрощення бюрократичних процедур і посилення правової регламентації повноважень чиновників;
- контроль за дотриманням етичних стандартів службової діяльності.

Для подолання і протидії корупції в цій невеликій країні був створений спеціальний орган «CorruptPractices Investigation Bureau»— «Бюро з розслідування корупції». Директор бюро підпорядковується особисто прем'єр-міністру Сінгапуру, і ніхто не може наказати йому припинити розслідування. Агенти перевіряють банківські рахунки, майно не тільки самих чиновників, але і їхніх дітей, дружин, родичів і навіть друзів. Якщо клерк і його сім'я живуть не по засобам, бюро автоматично, не чекаючи команди згори, починає розслідування. Коли міністр у декларації про доходи вказує, що у нього у володінні одна іржава машина, то після такого звіту стартує перевірка, і міністр зобов'язаний відзвітувати. Якщо його витрати перевищують легальні доходи, йому непощастить.

Серед першочергових заходів в контексті реалізації ефективної антикорупційної політики, керівництво країни визначило наступні [3; 4]:

- введення конфіскацію майна корупціонерів;
- спрощення процедур прийняття рішень і видалення всякої двозначності в законах;
- відміна дозволів і ліцензій, що ліквідувало живильний ґрунт з під ніг бюрократів-хабарників;
- підвищення зарплат;
- створення більш сучасного антикорупційного законодавства;
- встановлення спеціального максимально самостійного державного органу у боротьбі з корупцією;
- посилення кримінальної відповідальності за корупцію;
- встановлення високих соціальних гарантій державним і муніципальним службовцям;
- практика постійної і планомірної ротації управлінських кадрів;
- законодавчі гарантії безпеки особи та членів його сім'ї, що надали свідчення за фактами корупції;
- широке висвітлення антикорупційної діяльності в ЗМІ;
- проведення незалежної експертизи законів і нормативних актів на предмет корупційних наслідків.

Таким чином аналізуючи, систему заходів антикорупційної спрямованості, яка була реалізована керівництвом держави, варто відзначити, що вона характеризується всебічною продуманістю, системністю, актуальністю, суворістю і послідовністю.

Уряд вирішив, що і поліцейський і клерк повинні отримувати такий дохід, щоб мотивація брати хабарі зникла. Сьогодні зарплати чиновників сягають 20-25 тисяч доларів на місяць. Міністрам встановили

астрономічну платню - до 100 тис. доларів на місяць. Зате охорону, автомобіля з водієм та службові дачі міністру належить тільки за особисті гроші. Весь корупційний суддівський корпус був замінений на кращих юристів країни, серед яких переважали приватні адвокати. Зарплата сінгапурського судді досягла кількох сот тисяч доларів на рік (у 1990-і роки - понад 1 млн. дол.) Зрозуміло, за такої зарплаті розмінюватися на хабарі у суддів вже не було сенсу.

Більшістю представників нинішнього покоління лідерів Сінгапуру принцип «залишатися чесним і непідкупним» бачився як звичка і норма життя. В них була прекрасна освіта, гідне і стабільне матеріальне положення, і вони йшли до влади не для того, щоб розбагатіти. Їхньою особистою бездоганністю створювався новий моральний клімат в суспільстві. Громадською думкою корупція стала розглядатися як загроза для успішного розвитку суспільства, авторитета держави на міжнародній арені [3].

Складовою частиною роботи на високий результат є традиції постійної підготовки та підвищення кваліфікації службовців. Кожен чиновник зобов'язаний проходити як мінімум 100 годин навчання в рік, у тому числі з проблематики антикорупційної політики держави [3].

Вище державне керівництво, насамперед міністри володіють солідною університетською освітою і цілком самодостатні люди, щоб не вдаватися до протиправних методів забезпечення свого матеріального благополуччя. Влада зробила все, для того щоб забезпечити високий рівень довіри до себе з боку громадян [3].

Аналіз антикорупційної політики, проведеної в Сінгапурі, показує, щовона заснована на 12 найважливіших принципах:

- заходи повинні вживатися по відношенню до обох сторін: хабародавця і хабароотримувача;
- корупцію необхідно карати в адміністративному або кримінальному порядку, але громадський осуд – невід'ємна частина процесу покарання;
- має бути проведена чітка межа між державними обов'язками та особистими інтересами (саме це мав на увазі пан Лі Куан Ю, коли заявив, що конфуціанський обов'язок допомагати своїй родині, родичам і друзям повинна виконуватися тільки із залученням власних, а не державних коштів);
- необхідне зміцнення верховенства закону;
- корупція має бути максимально виключена шляхом встановлення ясних і чітких методів роботи і прийняття рішень (як тільки громадськість усвідомлює, що не існує можливості впливати на урядові рішення шляхом дачі хабарів, корупції стане менше);
- лідери повинні подавати особисті приклади бездоганної поведінки на найвищому рівні, щоб підтримувати свій моральний

авторитет, необхідний для боротьби з корупцією (непідкупність повинна бути ключовим критерієм, основною метою політичних лідерів);

- необхідна наявність гарантій, що саме визнання особистих і професійних заслуг, а не родинних зв'язків або політичне заступництво повинно бути визначальним фактором при призначенні посадових осіб;
- дотримуватися принципу непідкупності та звільняти чиновників, які заплямували свою репутацію;
- державні службовці повинні бути забезпечені гідною платнею;
- необхідне створення ефективного, що працює на принципі чесності та відданості своїй справі, органу по боротьбі з корупцією та захист інформаторів, що повідомляють про випадки корупції;
- потрібно мінімізувати кількість необхідних для документів підписів;
- необхідно використовувати закони таким чином, щоб поширити їх дію на посадових осіб з метою з'ясування джерел їхніх доходів (якщо вони не можуть пояснити, звідки у них додаткові фінансові кошти, можна припустити, що джерелом є корупція).

У Сінгапурі щороку від державних службовців вимагають заповнення спеціальних форм для декларацій їх майна, активів і боргів. Починаючи з другої половини 1980 рр.. уряд став працювати над «якістю» бюрократії. Уряд задумав зробити професію чиновника не тільки високооплачуваною, але й шанованою, престижною. Керівництвом Сінгапуру в боротьбі з корупцією була зроблена ставка на принципи меритократії і базові канони конфуціанської етики. Це означає, що шлях наверх відкривається перед найрозумнішими, прогресивно мислячими і здатними. Підбір потенційних кандидатів починається ще в школі, потім майбутній адміністративній еліті допомагають вступити в університет, відправляють на навчання та стажування за кордон, заохочують успіхи і досягнення, пропонують посади відповідно до їх здібностей. Турбота про ефективне використання людського капіталу на основі таланту і достоїнств, впровадження прозорості і заслуговуючої довіри системи кадрових призначень у поєднанні з налагодженою системою справжньої відповідальності посадових осіб мали глибокий сенс.

Тяганина в державних установах Сінгапуру була зведена нанівець за допомогою реального електронного уряду. Запити в міністерства і відомства сінгапурці шлють по Інтернету, в електронному форматі. Суди працюють чітко і швидко. Є, наприклад, Суд малих скарг («Small Claims Court»), який займається справами туристів, якщо їх раптом обдурили при покупці. Засідання суду призначають вже на наступний день. Ніякої тяганини та відпадає привід давати хабар за прискорення процесу[4].

Висновки. Проведений аналіз позитивного досвіду зарубіжних країн в ефективній і результативній реалізації антикорупційної політики дає підстави для таких ґрунтовних висновків:

1. Будь-яке суспільство здатне досягти самовилікування від багатьох соціальних недуг, включаючи корупцію, в тому випадку, якщо це суспільство прагне до реального виздоровлення.

2. Корупція представляє собою глобальне мережеве явище, боротьба проти якого має вирішувати в рамках міждержавної співпраці.

3. Використання та імплементація антикорупційних заходів в Україні, які показали високу ефективність у зарубіжних країнах не може відбуватись за допомогою простого копіювання тих чи інших елементів державного чи муніципального управління. Корупція постійно адаптується до змін політичних, економічних і соціальних умов діяльності, тому антикорупційна діяльність має проводитись з урахуванням національних традицій, історичних, ментальних, культурних особливостей цивілізаційного розвитку українського суспільства.

4. Світовий досвід боротьби з корупцією показує, що універсальних методів боротьби з корупцією взагалі і в органах державної влади зокрема не існує. Багато що залежить від рівня розвитку тієї чи іншої країни, традицій, зрілості громадянського суспільства, свободи інформації, сформованої політичної системи, як наслідок наявності політичної конкуренції та інших факторів.

5. Більшість заходів антикорупційного характеру, які використані дослідженими країнами на законодавчому рівні і показали ефективність, присутні і в Україні через систему антикорупційних законів та підзаконних нормативно-правових актів.

6. Реалізація ефективної антикорупційної політики у таких країнах, як Великобританія, Нідерланди, Німеччина, Сінгапур досягається через систему взаємозв'язаних заходів правового, організаційного, економічного характеру, які містять профілактичні елементи, а також елементи превентивності і контролю.

7. Серед основних принципів побудови системи попередження, запобігання та протидії корупції у досліджених зарубіжних країнах, які показали високу ефективність можна виділити наступні:

- запобігання, попередження і протидію корупції зведено в ранг державної стратегії;
- діяльність з протидії корупції інституціоналізована;
- повна гласність, прозорість, доступність, відкритість інформації про антикорупційну діяльність;
- обов'язковість виявлення та попередження корупційних ризиків при підборі, розстановці та ротатії кадрів, антикорупційна підготовка службовців;
- у боротьбі з корупціонерами не існує «недоторканих» фігур;
- обов'язковість конфіскації активів корупціонерів і членів їх сімей;

- державні службовці зобов'язані доповідати роботодавцю і в правоохоронні органи про всі помічені випадки корупційних проявів;
- особам, що повідомляють про прояви корупції гарантовано захист держави;
- до протидії корупції реально залучені не тільки правоохоронні органи, а й інститути громадянського суспільства.

8. Антикоруційні заходи, які показали високу ефективність в зарубіжних країнах і є показовими для впровадження на теоретичному і практичному рівні в Україні можуть стати наступні антикорупційні заходи:

- превентивні (мотивація державних службовців через заробітню плату; кодекси поведінки; навчання державних службовців антикорупційній тематиці; прозорість інформації; антикорупційна експертиза; чесність і не заплямована репутація у суспільній свідомості і т.ін.);

- організаційні (фінансовий контроль; розробка системи моніторингу зон корупційного ризику та оцінки корупціогенності системи управління; заборона використання підставних хабародавців; високий професіоналізм і непідкупність поліції; зайняття посад на державній службі надається найрозумнішим і найталановитішим за відповідною системою критеріїв; постійна гласність, відкритість, прозорість, доступність інформації про корупціонерів і про корупційні злочини і т. ін.);

- кримінальні (скасування парламентського імунітету; заборона на подальше зайняття посад корупціонерів, ліквідація їх соціального та пенсійного забезпечення і т. ін.).

Використані джерела інформації:

1. Еврокомісія: корупція в ЕС "поражає воображение" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/russian/business/2014/02/140203_europe_breathtaking_corruption_report.shtml. - назва з екрана.
2. Кислухин В.А. Деятельность полиции Нидерландов в борьбе с коррупцией: историко-правовой аспект / В.А. Кислухин //Московская государственная юридическая академия LEX RUSSICA = РУССКИЙ ЗАКОН. – 2010. - № 1. – С. 171-192.
3. Манукян А., Т. Хаджиев Антикоруційна стратегія Сингапура: орієнтація / А. Манукян, Т. Хаджиев // Право и управление. XXI век. - 2013. – № 1 (26).-С. 117-123.
4. Моисеев В.В. Как использовать международный опыт борьбы с коррупцией в России / В.В. Моисеев// Политология: актуальные аспекты.– 2011. - № 1.- С. 115-120.
5. Москалева М.Н. Имплементация норм международного права как направление антикоррупционной политики / М.Н. Москалева // Следователь. – 2008. - № 1.
6. Романюк Б.В. Законодавство України та зарубіжних країн щодо протидії корупції. Міжнародний досвід боротьби з корупцією: монографія / Б. В. Романюк, О. Ю. Бусол; Рада нац. безпеки і оборони України, Міжвідом. наук.-дослід. центр пробл.

- боротьби з організованою злочинністю. - К. : ТОВ "Поліграф-Сервіс", 2010. - 627 с.
7. Савенков А.Н. Как победить коррупцию: юридические практики Великобритании / А.Н. Савенков // Правовое поле современной экономики. – 2012. - № 7. - С. 7-16.
  8. Соснін О.В. Про необхідність використання світового досвіду у боротьбі з корупцією у вітчизняній практиці / О.В. Соснін // Віче: Громадсько-політичний і теоретичний журнал. – 2014. - № 1-2. - С. 16-18.
  9. Уголовный кодекс Голландии / Науч. Ред. докт. юрид. наук, заслуженный деятель науки РФ, проф. Б.В Волженкин, пер. с англ. И.В. Мироновой. 2-е изд.– СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2001. – 510с .
  10. Ульбашев Т.К. Коррупция в органах государственной власти, причины возникновения и меры противодействия (международный опыт)/ Т.К. Ульбашева // Государственный аудит. Серия право и экономика.-2012. - № 3. –161-168 С.
  11. Чистякова Н.Г. Борьба с коррупцией по-голландски / Н.Г. Чистякова // Вестник российского государственного гуманитарного университета. – 2009.- № 14. - С. 253-266.
  12. Мануэль Кастельс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ru.wikipedia.org/wiki/Кастельс,_Мануэль

Рецензент: Соснін О.В., д.політ.н., професор.

УДК:351

Ящук Л. П.,

аспірант кафедри регіонального управління,
місцевого самоврядування та управління містом
Національної академії державного управління
при Президентіві України

СИСТЕМА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ЗАПОБІГАННІ СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА КРІЗЬ ПРИЗМУ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Анотація. У статті розглядається питання актуальності запобігання соціального сирітства та аналізується роль органів місцевого самоврядування, окреслюються можливості застосування соціального капіталу в системі місцевого самоврядування. Уперше визначено можливість практичного застосування соціального капіталу в запобіганні соціального сирітства на рівні системи місцевого самоврядування.

Ключові слова: соціальний капітал, соціальне сирітство, органи місцевого самоврядування.

Ящук Л. П.,

аспірант кафедри регіонального управління,
местного самоуправления и управления городом.
Национальная академия государственного управления
при Президенте Украины